

Moda na „gap year”. O współczesnym trendzie w konstruowaniu karier edukacyjnych

A gap year trend. The contemporary trend of designing educational careers

Słowa kluczowe: edukacja, gap year, podróże, wolontariat, uczenie się nieformalne, uczenie się w codzienności.

Key words: education, gap year, travelling, voluntary service, non-formal education, learning in everyday life.

Abstract “A gap year” one may call a break in life or an annual break. This way of projecting one’s own life is widespread and popular around the world. The author provides a historical outline, the definitions of the term and various forms of activities realized in the frames of so-called “a gap year”. The article shows opinions of enthusiasts and sceptics on the topic of the actual meaning, goal and function of a year-long break. Moreover, the text presents reasons, obstacles and consequences of participating in this life project. The author interprets the gap year as an educational phenomenon which allows to expand horizons, to learn the diversity of the world and its cultures, gain experience and increase one’s knowledge. The author suppose the idea itself will acquire more and more followers in Poland, not only among young people, but also among adults and seniors.

Wprowadzenie. Współczesny coraz bardziej złożony i skomplikowany świat wymaga od każdego człowieka nabywania nowych umiejętności i kompetencji, nie tylko zawodowych, ale także społecznych, interpersonalnych czy kulturowych. Jednocześnie funkcjonowanie w świecie dynamicznych zmian wiąże się z koniecznością nieustannego uczenia się i adaptacji do zmieniającej się rzeczywistości politycznej, technologicznej i ekonomicznej. Nie tylko liczne grono naukowców, ale również osoby uczące się, pracujące czy szukające zatrudnienia zdają sobie sprawę, że uczestnictwo w systemie szkolnictwa i kompetencje nabywane w ramach edukacji formalnej są niewystarczające. Wiedza i kompetencje winny być systematycznie uzupełniane, nieustannie wzmacniane i odnawiane, bo to, co jeszcze wczoraj było znane i umożliwiała sprawne funkcjonowanie społeczne, jutro już może być anachroniczne i zupełnie nieprzystające do aktualnych wymagań. Rosnąca popularność i upowszechnienie pozaszkolnych kursów, warsztatów, zajęć pozalekcyjnych świadczy o zwiększającej się świadomości dorosłego społeczeństwa, które zarówno sobie, jak i swoim dzieciom pragnie zapewnić jak najlepszą przyszłość. Coraz większa część populacji dorosłych,

zwłaszcza młodych dorosłych jest przekonana o tym, że dobre wykształcenie stanowi trafną i optymalną inwestycję w karierę zawodową i życiową. Dziś – o czym powszechnie wiadomo – „szkolne kredencjały” (Collins, 1979) nie gwarantują sukcesu w przyszłości. W poniższym artykule przyjrzę się strategii życiowej nazywanej „gap year”, która staje się coraz bardziej popularna wśród młodego pokolenia. Wielu młodych ludzi uważa ją za istotny element budowania kariery edukacyjnej i zawodowej. Szczególnie interesuje mnie aspekt pedagogiczny „gap year” związany z konstruowaniem edukacyjnych trajektorii i biografii w ramach i w kontekście „rocznej przerwy”.

Uczenie się nieformalne. Od kilkudziesięciu lat istnieje w świecie, także w Polsce przekonanie, że ludzie zdobywają najważniejsze umiejętności przydatne w życiu poza szkołą lub nawet wbrew szkole. Badacze podkreślają zmiany kulturowe w kierunkach uczenia się i przyjmowania wzorów (Mead, 1978), zmiany w kierunkach uczenia się spontanicznego, np. tzw. „przesunięcie socjalizacyjne” (Kwieciński, 2000), odejście od nauczania w kierunku uczenia się (Malewski, 2010) czy też wzrost znaczenia pozaszkolnych form edukacji.

Edukacja nieformalna jest przedmiotem zainteresowania licznego grona naukowców podkreślających rolę uczenia się poza tradycyjnymi instytucjami wyspecjalizowanymi w nauczaniu. Równocześnie edukacja formalna spotyka się z ostrą krytyką. Pedagodzy, powołując się na zagraniczne i krajowe badania, piszą o dysfunkcyjności szkół: „stwierdzono kryzys, niewydolność funkcjonalną szkolnictwa wszystkich szczebli (...) tak z punktu widzenia możliwości, aspiracji, jak i prawa do rozwoju ludzi, potrzeb gospodarki (...). Obnażono ukryte funkcje i ukryte programy szkoły, maskujące proces powstawania wiedzy, podporządkowania jej przekazowi celom politycznym, ideologicznym i technokratycznym (...). Szkoły oskarżono o: zabijanie w dzieciach ich zdolności i motywacji poznawczych, obcinanie potencjału twórczego, tłumienie zainteresowań, ograniczanie wiary we własne możliwości (...), wyuczanie osobistej i indywidualnej bezradności, (...) uniemożliwia (*szkoła – autor*) rozumienie świata społecznego, uczestniczenie w kulturze i zrozumienie przez jednostki samych siebie i swoich własnych możliwości (Kwieciński, 2007, s. 9–10). To tylko część zarzutów pod adresem szkoły.

Dziś uczenie się ma charakter bardziej spontaniczny niż kiedyś; jest procesem złożonym, wielostronnym, a przy tym permanentnym. John Field (2003, s. 79) stwierdza, że „uczenie się (...) obejmuje niezwykle złożony zespół epizodów edukacyjnych, o różnej długości i różnym znaczeniu, rozsianych po całej linii biograficznej jednostki, przyjmujących niekiedy zaskakującą kolejność i umiejscowionych w wielorakich okolicznościach społecznych”. Podkreśla się różnorodność epizodycznych kontaktów, działań czy relacji wywierających bliżej nieokreślony wpływ, następujących w niemożliwej do przewidzenia kolejności lub też wcale nieposiadających jakichkolwiek konsekwencji. Trajektorie edukacyjne przybierają najróżniejsze formy i kierunki. Ludzie, chcąc się rozwijać intelektualnie i psychospołecznie, mogą korzystać z coraz to nowych form edukacyjnych, wykraczając poza te wcześniej im znane. Rozwój technologiczny oraz zanik barier geograficznych umożliwia korzystanie z wielu źródeł informacji i możliwości poznawania i uczenia się. Popularną i – z perspektywy mieszkańca bogatego Zachodu – stosunkowo powszechną formą spędzania czasu wolnego

jest uczestnictwo w kulturze (popularnej i wyższej), podróżowanie po świecie, poznawanie nowych kultur, smaków i miejsc. Globalizacja rozumiana jako „kurczenie się czasu i przestrzeni” stała się jedną z głównych cech współczesnej cywilizacji.

Uczenie się nieformalne zdaniem Knuda Illerisa można scharakteryzować „jako bardziej intencjonalne uczenie się z codzienności” (Illeris, 2006, s. 190). Autor wskazuje na istotę uczenia się nieformalnego w społeczeństwach przednowoczesnych, które nie wytworzyły jeszcze sformalizowanych instytucji edukacyjnych. Wskazuje na osiem cech uczenia się nieformalnego: występuje ono w codziennych działaniach i czynnościach jednostki; podmiot uczący się jest odpowiedzialny za pozyskiwanie wiedzy i umiejętności; uczymy się od innych osób; program nauczania nie istnieje lub jest słabo zarysowany; cennym aspektem jest tradycja i podtrzymywanie ciągłości życia społecznego; uczenie się zachodzi poprzez obserwację i naśladowanie; metodą nauczania jest pokaz (demonstracja); motywowanie zachodzi przez społeczne uczestnictwo (Greenfield, Lave, 1982, s. 183; za: Illeris, 2006, s. 191–192).

Wydaje się, że postulat wysuwany na początku lat 80. XX wieku został zrealizowany: społeczeństwo XXI wieku uczy się nieformalnie, w sposób nieplanowy, nieorganizowany i spontaniczny. Podkreśla to m.in. Agata Wiza (2015, s. 49): „uczenie się osób dorosłych dokonuje się przede wszystkim w sposób nieformalny i przebiega w naturalnych warunkach ich powszedniej aktywności. W tym rodzaju uczenia się każdy zdobywa wiedzę i umiejętności na podstawie codziennych doświadczeń oraz wpływu swojego otoczenia”. Cytowany wcześniej Illeris pisze o uczeniu się: „zachodzi w życiu codziennym całkiem przypadkowo. Poruszając się w różnych przestrzeniach życia bez intencjonalnego zamiaru uczenia się czegokolwiek. (...) Uczenie się z codzienności biegnie przez zalew impulsów i wrażeń tworzących chaos życia” (Illeris, 2006, s. 190). Zbyszko Melosik (2002, s. 16) diagnozuje dzisiejsze społeczeństwo poprzez zmianę układów odniesienia: „ludzie, którzy przez wieki poszukiwali zewnętrznego układu odniesienia dla codziennego życia, dziś postrzegają właśnie codzienność jako cel sam w sobie”.

„Gap year”. Opis zjawiska. W języku polskim brakuje określenia, które bezpośrednio oddaje sens angielskiej frazy. W wolnym tłumaczeniu „gap year” oznacza „wolny rok” lub „rok przerwy”. Brytyjski badacz Andrew Jonas definiuje „gap year” jako „okres czasu pomiędzy 3 a 24 miesiącami, gdy jednostka opuszcza formalną edukację, kursy lub miejsce zatrudnienia; okres ten jest umiejscowiony w przestrzeni dalszej zaplanowanej ścieżki zawodowej” (Jonas, 2004, s. 9). Termin ten z jednej strony odnosi się do czasu, niekoniecznie jednak musi to być cały rok, może to być krótszy lub dłuższy okres. Z drugiej strony jest powszechnie stosowany do określenia świadomie podejmowanych różnych form aktywności, począwszy od pełnoetatowego zatrudnienia, przez wolontariat czy podróżowanie, aż po wolny czas i odpoczynek w domu. „Wielu studentów przykładowo pierwszą część „gap year” spędza pracując na cały etat, aby móc w drugim półroczu sfinansować zagraniczną podróż lub wolontariat” (Heath, 2007, s. 89). Zdecydowanie najpopularniejszą formą spędzenia okresu nazywanego „gap year” jest podróżowanie. Dlatego też „gap year” można uznać za jedną z wielu form współczesnej turystyki.

„O ile „gap year” przynajmniej z założenia ma jakiś cel, to coraz częściej możemy spotkać się z typem funkcjonowania młodych ludzi, który po prostu należałoby ocenić jako próżniaczy” (Czerka, 2007, s. 90–91). „Gappers” w przeciwieństwie do „próżniaków” świadomie decydują się na przerwę w realizacji zadań rozwojowych, która ma być krótkim okresem zmiany przed wkroczeniem w dalszy, nowy etap życia. Nawet, jeśli jest to wyjazd wakacyjny, wygląda on zupełnie inaczej niż odpoczynek na zamkniętej plaży hotelowej i korzystanie z dobrodziejstw usługi „all inclusive” oferującej międzynarodowe dania i napoje. „Gap year” ma być możliwie aktywnie spędzonym rokiem pozwalającym na powrót do „normalnego życia” z większą energią, zadowoleniem, spokojem ducha czy też nowymi kompetencjami zawodowymi, językowymi i kulturowymi.

Do najważniejszych celów, dla których młodzi decydują się na wybór ścieżki „gap year” należą: chęć odpoczynku od edukacji formalnej lub pracy, potrzeba zregenerowania sił, zamiar poszerzania horyzontów życiowych, poznawania nowych ludzi, kultur i miejsc, nabywania kompetencji społecznych i uzupełniania CV, które ma pomóc w znalezieniu bardziej atrakcyjnej pracy lub dostaniu się na uczelnię, potrzeba zarabiania pieniędzy, pomagania ludziom, zaangażowania społecznego (np. działalność w organizacjach pozarządowych) czy spełniania się w wierze religijnej (Jones, 2004, s. 11).

Fenomen „gap year” zyskuje na popularności zarówno wśród naukowców, którzy chętnie przyglądają się tej formie projektowania indywidualnego życia, jak i młodych ludzi, coraz częściej decydujących się na „roczną przerwę”. „Początkowo określenie to dotyczyło przede wszystkim młodych ludzi po szkole średniej, którzy zaraz po niej decydowali się na odłożenie decyzji o pójściu na studia i tymczasową rezygnację z uczestnictwa w edukacji formalnej (O’Shea, 2011, s. 565). Dzisiaj „gap year” nie dotyczy jedynie młodzieży kończącej szkołę średnią, ale staje się też coraz popularniejszy wśród studentów decydujących się na rok przerwy w studiach, absolwentów studiów wyższych, którzy nie chcą lub nie mogą z różnych powodów podjąć satysfakcjonującej pracy oraz etatowych pracowników porzucających pracę bądź korzystających z urlopu bezpłatnego. „Gap year” dziś dla wielu stanowi etap przejściowy z okresu młodości do wczesnej dorosłości.

W czasie „rocznej przerwy” w życiu młodych ludzi, którzy niekiedy po raz pierwszy na dłuższy czas opuszczają rodzinne strony, zachodzi wiele zmian. Są zmuszeni radzić sobie bez pomocy dorosłych i przyjaciół, umiejętnie dysponować środkami finansowymi, do tego poznają świat im nieznany i zupełnie inny od tego, w którym dorastali. Uczą się odpowiedzialności, zaradności i decyzyjności. W okresie „rocznego kursu” występują istotne biograficzne zmiany, przygotowujące ich do wejścia w świat dorosłych. Takie podejście upatruje w „gap year” drogę do dorosłości, na końcu której znajduje się świadome planowanie dorosłego życia i przyjęcie zadań stawianych przez społeczeństwo osobom wchodzącym w dorosłość (King, 2011, s. 353). „Gap year” można uznać za okres przedłużonego moratorium, za czas „poszukiwania, eksperymentowania i tożsamościowego zamętu” (Czerka, 2007, s. 93).

„Gap year” jako fenomen edukacyjny. „Gap year” stanowi kontynuację tzw. Grand Tour, czyli podróży odbywanej przez arystokratycznych młodych mężczyzn

w celu odbycia za granicą studiów, poznania nowych kultur i nawiązania kontaktów. Powszechnie nazwa ta odnosiła się do podróży edukacyjnych. Ta forma uzupełniania wykształcenia cieszyła się szczególną popularnością wśród elity brytyjskiej od końca XVII aż do początków XIX wieku (O'Shea, 2011, s. 566; King, 2011, s. 342). Na podkreślenie zasługują przede wszystkim konteksty pedagogiczne takich podróży: „głównym motywem udawania się w podróż, w dłuższą drogę szlacheckich synów, mieszczan i duchowych była nauka” (Mączak, 2001, s. 137). Młodzi wyjeżdżali w celu pogłębienia ogólnej wiedzy i orientacji w świecie, nawiązania stosunków oraz uzupełnienia zdobytego w ojczystym kraju wykształcenia, uczestnicząc w studiach na zagranicznej uczelni. Także w Polsce „podróż w celach edukacyjnych była mocno zakorzeniona w szlacheckiej tradycji” (Kicińska, 2014, s. 44). Świadczy o tym choćby *Instrukcja podróżna*, list Anny Franciszki z Gnińskich Zamoyskiej z 1700 roku do jej trzech synów. Matka prosiła ich, aby nie koncentrowali się wyłącznie na poznawaniu uroków miast, zwiedzaniu zabytków i odwiedzaniu arystokratycznych dworów, ale też pilnie uczyli się języka i historii odwiedzanych państw i regionów. Zamoyska pisała: „wstyd i pośmiewisko, który mówi po francusku, a polityki nie umie francuskiej, mówi po niemiecku, a nie wie, co za stan państwa tego”. Matka przestrzegała synów także przed marnotrawieniem czasu na zabawy, bójki i hulanki: „przeto nie chciałabym abyście po oberżach publicznych nazbyt stawali i jadali” (Kicińska, 2014, s. 42–44).

„Wielkie podróże” sprzed kilkuset lat są dziś postrzegane jako historyczny prekursor obecnej formuły podróżowania w trakcie „gap year” (Heath, 2007; King, 2011). „Gap year”, rzadziej nazywany „year out” stanowi aktualnie popularne zjawisko społeczne i edukacyjne, projekt życiowy coraz większej liczby osób (Heath, 2007, s. 89). Szczególną popularnością cieszy się w krajach anglojęzycznych, zwłaszcza wśród młodych ludzi z Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Australii. Badania z 2004 roku wykazały, że blisko 250 tysięcy Brytyjczyków w roku poprzedzającym badanie zdecydowało się na międzynarodowy lub krajowy „gap year” (Jones, 2004, s. 11). Ostatnio daje się zauważyć także gwałtowny wzrost popularności „gap year” wśród Azjatów. Wyrazem tego jest powołanie w Chinach w 2014 roku pierwszej instytucji zajmującej się pomocą w organizowaniu „gap year”, np. w znalezieniu sponsorów czy organizacji przyjmujących wolontariuszy w Państwie Środka lub poza jego granicami (Han, 2016, s. 59).

W Wielkiej Brytanii „gap year” jest w mediach szeroko promowany i rozpowszechniany jako atrakcyjna możliwość samorozwoju, samokształcenia, stawania się bardziej otwartym i niezależnym. Na rynku wydawniczym ukazał się praktyczny przewodnik dotyczący planowania i organizacji „gap year” autorstwa byłego „gappera” uważanego za „eksperta w gap year”. Doradza on, jak w sposób najbardziej efektywny, bezpieczny i wartościowy wykorzystać czas przerwy. Przewodnik zawiera wskazówki dotyczące kosztów, ewentualnych zagrożeń, informacje o kulturze danego kraju czy kontakty do placówek dyplomatycznych (Griffits, 2003). Podkreśla również praktyczne korzyści płynące z „gap year”, w szczególności możliwość zdobycia przydatnej wiedzy oraz praktyki, dzięki czemu pracobiorca staje się bardziej atrakcyjny na rynku pracy. Poza wykształceniem formalnym, jego kapitałem stanie się to, co udało mu się w ciągu tego okresu zdobyć, zobaczyć, osiągnąć (np. nowe kontakty, poznanie

innego języka, praca na zasadzie wolontariatu) (King, 2011, s. 342). Z kolei w czasie recesji gospodarczej ta forma projektowania życia przez młodych ludzi może stanowić skuteczną strategię przetrwania i przeczekań trudniejszego okresu na rynku pracy, przy jednoczesnym zwiększaniu kapitału osobistego.

Podkreślany jest także klasowy charakter „gap year”. Wśród coraz liczniejszego grona osób decydujących się na „rok przerwy” znaleźli się m.in. książę William i córka byłego prezydenta Stanów Zjednoczonych, Malia Obama (Barnds, 2016, s. 44). Dane dotyczące „gappersów” w Wielkiej Brytanii pozwalają na stworzenie ich społeczno-demograficznego portretu. Zdecydowanie dominują rdzenni Brytyjczycy, tylko niewielu wywodzi się z mniejszości etnicznych lub środowisk imigranckich; częściej są to kobiety niż mężczyźni; częściej osoby pochodzące z zamożnej klasy średniej; występuje nadreprezentacja uczniów i absolwentów szkół prywatnych; stosunkowo niewielki odsetek stanowią uczniowie niepełnosprawni; najczęściej są to mieszkańcy południowych bogatszych stron Anglii (Jonas, 2004, s. 12). Zauważono również, że sposób spędzania „gap year” różni się w zależności od środowisk społecznych, z których wywodzą się młodzi ludzie. Osoby pochodzące z zamożniejszych rodzin częściej podróżują po świecie, podczas gdy osoby z grup upośledzonych społecznie na ogół pracują, aby zaoszczędzić pieniądze na dalszą edukację (King, 2011, s. 343).

Deficyt środków finansowych uchodzi za jedną z głównych przeszkód w wyborze „gap year” jako drogi życiowej. Poza tym wskazuje się też na inne bariery, jak np. brak wystarczającej wiedzy i umiejętności planowania dłuższych pobytów poza domem, brak rodzinnego lub instytucjonalnego wsparcia w kreowaniu własnej ścieżki zawodowej oraz brak przekonania, że „gap year” może pomóc w budowaniu przyszłości (Jonas, 2004, s. 13). Młodzi ludzie wywodzący się z zamożniejszych warstw społeczeństwa traktują „gap year” jako inwestycję w przyszłość, która daje im dodatkową jeszcze przewagę nad pozostałymi – jeszcze wyższy kapitał osobisty związany ze znajomością innych kultur, historii narodów i zwyczajów, z różnorodnością doświadczeń i otwartością na różnice. Ci z rodzin o niższym statusie nie tylko nie mogą pozwolić sobie z przyczyn ekonomicznych na podobny „roczny” luksus, ale też nie widzą sensu, aby przed wejściem w dorosłość decydować się na dłuższe wojaże, które najprawdopodobniej nie będą skutkowały żadnym konkretnym świadectwem ani dyplomem potwierdzającym nabyte kompetencje. Dlatego też „gap year” jest przez wielu młodych utożsamiany z marnotrawieniem czasu lub próżniaczą rozrywką.

Kate Simpson (2004; 2005), badaczka kultury „gap year”, podchodzi do tego fenomenu z dużą dozą krytycyzmu. Wyraża przekonanie, że dzisiejsze wyjazdy nie mają już nic wspólnego z tymi sprzed kilkunastu lat, kiedy na podjęcie, wtedy ryzykownego i niepopularnego kroku decydowała się odważna młodzież, chętna do altruistycznej pomocy, do poznawania różnorodności i złożoności świata, do obcowania z lokalnymi kulturami, bez udziału komercyjnych pośredników. Dziś „gap year” zamienił się w wielki przemysł, który sprzedaje kompletnie zorganizowane wyjazdy, a kolejne pokolenia „gappersów” kierują się odmiennymi motywacjami i celami. Współcześnie – zdaniem autorki – projekt ten oznacza przede wszystkim nową formę nabywania kompetencji zawodowych przydatnych w zdobyciu intratnej pracy. „Gap year” stał się w większym stopniu kolejną „pozycją do wpisania” w CV niż rzeczywistą wędrowką

w poszukiwaniu sensu życia. Autorka w swoich badaniach skupia się na zinstytucjonalizowanych strukturach wyspecjalizowanych w organizacji wolontariatów i pobytów w krajach Trzeciego Świata, upatrując w nich symbol neoliberalnego porządku świata, narzędzie zachodniej dominacji, podporządkowywania peryferii i wzmacniania relacji neokolonialnych. Dzielimy się na „my” i „oni” i to nasze „zachodnie” wartości, rozwiązania i strategie mają być receptą na „ich” bolączki. Zarzuca też „gappersom”, że przebywają głównie we własnym towarzystwie, w ograniczonym stopniu otwierając się na lokalne życie. „Rok” mija na zabawie, siedzeniu w hostelach i piciu piwa. Zdaniem Simpson, jeśli fenomen „gap year” ma wrócić do początkowych założeń i na nowo symbolizować alternatywne uczenie się, uczenie się poprzez doświadczenie, to wyeliminować należy jego konsumpcyjny i merytokratyczny wymiar. „Gappersi” powinni krytycznie spojrzeć na własne motywacje i cele oraz porzucić dotychczasowe nawyki patrzenia na lokalne kultury i problemy obecne w państwach globalnego Południa z pozycji wszechwiedzących ekspertów. Przede wszystkim zaś, zdaniem Simpson, zagraniczne wyjazdy stały się już niemalże częścią formalnej edukacji; zostały włączone do systemu edukacyjnego i w wielu zachodnich szkołach wpisano je do programu jako obowiązkowe praktyki. Wyjazdy te mają na celu propagowanie neoliberalnej wizji świata oraz uczenie postaw skrajnie indywidualistycznych. Badaczka podsumowuje: „przez ostatnie dziesięć lat „gap year” przekształcił się z symbolu buntu i ucieczki przed formalnymi instytucjami edukacyjnymi i zatrudnienia w Wielkiej Brytanii w bastion dokładnie tych samych struktur” (Simpson, 2005, s. 465).

Zakończenie. „Gap year” stanowi także wśród młodych ludzi w Polsce coraz popularniejszą formę zagospodarowania roku życia. Moda ta przysłała do nas z krajów wysoko rozwiniętych. Tam podobna strategia konstruowania kariery edukacyjnej od wielu lat jest bardzo popularna. „Rok przerwy” pozwala również na realizację młodzieńczych aspiracji i marzeń o porzuceniu statycznego życia i rozpoczęciu drogi podróżnika, wędrowca i buntownika. Motywacje stojące za wyborem „gap year” jako ścieżki życiowej są jednak znacznie bardziej złożone. Sama idea spotyka się z różnymi ocenami. Jedni podkreślają niewątpliwie korzyści, jak: społeczne zaangażowanie, rozwój intelektualny, wyzbycie się uprzedzeń religijnych, rozumienie inności i różnorodności kulturowej, docenienie znaczenia lokalnych wspólnot (O’Shea, 2011, 569–573). Inni wskazują na komercyjny charakter wyjazdów, uczenie indywidualizmu i kulturowej wyższości, traktowanie roku przerwy jako kolejnego punktu w CV i budowania kariery zawodowej (Simpson, 2004; 2005).

Niezależnie od wielości opinii na temat rzeczywistych motywacji współczesnych „gappersów” idea zasługuje na uwagę pedagogów. Dziś stanowi ona projekt realizowany głównie przez ludzi młodych. Być może w przyszłości dołączą do nich osoby znajdujące się w okresie dorosłości i starości, które chcąc zrelaksować się, odetchnąć od trudów codziennej pracy, służyć pomocą ludziom poszkodowanym czy po prostu lepiej i dogłębniej poznać świat, zdecydują się na wielomiesięczną odskocznnię od swojego „codziennego życia”. Z pewnością znacznie łatwiej zdecydować się na „gap year” ludziom wykształconym, znającym języki obce, zabezpieczonym finansowo. Nie oznacza to jednak, że do tego sposobu na życie nie przekonają się osoby słabiej

wykształcone i mniej zamożne. Współczesny świat daje znacznej części mieszkańców Zachodu duże możliwości. „Gap year” w pełni wpisuje się w koncepcję edukacji całozyciowej i może być atrakcyjną formą oderwania się od codzienności, stąd stanowi ciekawą i godną rozważenia opcję dla ludzi w każdym wieku.

Bibliografia

1. Barnds W.K. (2016), *The gap year gain*, „Journal of College Admission”. Vol. 233, s. 44–46.
2. Collins R. (1979), *The Credential Society: A Historical Sociology of Education and Stratification*, Academic Press Inc., New York.
3. Czerka E. (2007), *Rodzinne uwarunkowania odraczania dorosłości u młodych mężczyzn*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
4. Field J. (2003), *Badania nad całozyciowym uczeniem się dorosłych: tendencje i perspektywy w świecie anglojęzycznym*, „Teraźniejszość – człowiek – edukacja”, 1, s. 63–81.
5. Griffiths T. (2003), *Before You Go: The Ultimate Guide to Planning Your Gap Year*, Bloomsbury Publishing PLC, Londyn.
6. Han G. (2016), *Chinese Youth Embrace Gape Year*, „China Today”, August, s. 57–59.
7. Heath S. (2007), *Widening the gap: pre-university gap years and the ‘economy of experience’*, „British Journal of Sociology of Education”. Vol. 28. Issue 1, s. 89–103.
8. Illeris K. (2006), *Trzy wymiary uczenia się*, Wyd. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław.
9. Jones, A., (2004), *Review of gap year provision*, Department for Education and Skills, Londyn.
10. Kicińska U. (2014), *Pedagogiczny aspekt podróżowania w dawnej Polsce*, w: A. Roćko (red.), *Polski Grand Tour w XVIII i początkach XIX wieku*, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Warszawa, s. 31–44.
11. King A. (2011), *Minding the gap? Young people’s accounts of taking a Gap Year as a form of identity work in higher education*, „Journal of Youth Studies”, Vol. 14, No. 3, s. 341–357.
12. Kwieciński Z. (2000), *Tropy – ślady – próby. Studia i szkice z pedagogiii pogranicza*, Wydawnictwo „Edytor”, Poznań – Olsztyn.
13. Kwieciński Z. (2007), *Między patosem a dekadencją. Studia i szkice socjopedagogiczne*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław.
14. Malewski M. (2010), *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław.
15. Mączek A. (2001), *Peregrynacje, wojaże, turystyka*, Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, Warszawa.
16. Mead M. (1978), *Kultura i tożsamość: studium dystansu międzypokoleniowego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
17. Melosik Z. (2002), *Pedagogika życia codziennego. Teoria i praktyka*, [w:] A. Radziejewicz Winnicki, E. Bielska (red.), *Edukacja a życie codzienne*, t. 1, Wyd. UŚ, Katowice, s. 15–30.
18. O’Shea J. (2011), *Delaying the academy: A gap year education*, „Teaching in Higher Education”, Vol. 16, No. 5, s. 565–577.
19. Simpson K. (2004), *‘Doing development’: the gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development*, „Journal of International Development”. Vol. 16 Issue 5, s. 681–692.
20. Simpson K. (2005), *Dropping Out or Signing Up? The Professionalisation of Youth Travel*, „Antipode”, Vol. 37 Issue 3, s. 447–469.
21. Wiza A. (2015), *Nieformalne obszary uczenia się dorosłych – edukacyjne konteksty podróżowania*, „Dyskursy Młodych Andragogów. Rocznik”, 16, s. 47–58.

dr Błażej PRZYBYLSKI

Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie,
blazej.przybylski@wp.pl